

УДК 342.9:355.02(477)

Т. Б. Процюк

ORCID: 0000-0003-2010-2146

ЗОВНІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЗА ГОСПОДАРСЬКИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті комплексно досліджено систему зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України в умовах воєнного стану. Особлива увага приділена аналізу нормативно-правового забезпечення контрольних механізмів після втрати чинності Господарського кодексу України з 28 серпня 2025 року та переходу регулювання господарських відносин до сфери Цивільного кодексу України та відповідного спеціального законодавства. Автором систематизовано види зовнішнього контролю, визначено їх правові основи та специфіку застосування в умовах особливого правового режиму. Досліджено повноваження Рахункової палати України як вищого органу державного зовнішнього фінансового контролю, особливості діяльності Державної аудиторської служби України в умовах воєнного стану, специфіку парламентського контролю Верховної Ради України та роль громадського контролю у забезпеченні прозорості використання бюджетних коштів. Проаналізовано механізми міжнародного контролю з боку донорських країн та міжнародних організацій. Особливу увагу приділено правовим колізіям та прогалинам у регулюванні контрольних механізмів в умовах воєнного стану. Автором обґрунтовано необхідність вдосконалення законодавчого забезпечення координації між різними органами зовнішнього контролю, усунення дублювання їх повноважень та створення єдиної інформаційної системи обліку результатів контрольних заходів. Визначено перспективні напрями подальших досліджень у сфері оптимізації системи зовнішнього контролю за господарськими операціями у воєнний період з урахуванням міжнародного досвіду та вимог європейської інтеграції України.

Ключові слова: зовнішній контроль, Збройні Сили України, воєнний стан, Рахункова палата України, Державна аудиторська служба України, господарські операції, господарська діяльність у Збройних Силах України, бюджетний контроль, громадський контроль, Цивільний кодекс України.

DOI 10.34079/2518-1319 -2025-15-30-188-197

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, зумовила введення на території України воєнного стану, який продовжує діяти донині. В умовах воєнного стану Збройні Сили України здійснюють значний обсяг господарських операцій, пов'язаних із закупівлею озброєння, військової техніки, боєприпасів, продовольства, речового майна та надання різноманітних послуг. Ефективне та прозоре використання бюджетних коштів у сфері оборони набуває критичного значення як для забезпечення обороноздатності держави, так і для збереження довіри міжнародних партнерів та українського суспільства.

Система зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України функціонує в умовах трансформації національного законодавства. З 28 серпня 2025 року втратив чинність Господарський кодекс України, що призвело до переходу регулювання господарських відносин до сфери Цивільного кодексу України та

спеціальних законів. Ці зміни потребують переосмислення правових основ здійснення контролю за господарськими операціями у воєнний період.

Актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу системи зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України в умовах воєнного стану з урахуванням нових реалій законодавчого регулювання, виявлення прогалин у нормативно-правовому забезпеченні та розробки пропозицій щодо вдосконалення контрольних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою контролю за діяльністю органів військового управління та використанням бюджетних коштів у сфері оборони досліджувалася у працях українських науковців у різних аспектах.

У працях М.І. Мельника визначено правову природу парламентського контролю як особливої функції представницького органу та обґрунтував механізми його здійснення у воєнний період. Науковець наголошував на конституційно-правових засадах діяльності Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки та визначив проблемні аспекти реалізації контрольних повноважень парламенту в умовах обмеження доступу до інформації (Мельник, 2015). Ю.С. Вичалківська проаналізувала іноземний досвід парламентського контролю над сектором безпеки і оборони та запропонувала напрями його адаптації до українських реалій, підкреслюючи необхідність посилення ролі парламентських комітетів у контролі за оборонними видатками (Вичалківська, 2015).

Державний фінансовий контроль у бюджетній сфері комплексно досліджували Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатий. У їх праці визначено сутність, мету та завдання державного фінансового контролю, систематизовано види і форми його здійснення, розкрито предмет і методи контролю. Особливу увагу науковці приділили організації контролю у бюджетних установах, включаючи установи оборонного відомства, та визначили порядок застосування фінансових санкцій за бюджетні правопорушення (Гуцаленко, Дерій, та Коцупатий, 2011). О.Є. Шевчук та І.К. Дрозд досліджували організаційно-правові аспекти здійснення державного фінансового контролю та запропонували шляхи підвищення його ефективності шляхом впровадження ризик-орієнтованого підходу (Шевчук, та Дрозд, 2007).

Інституційні основи діяльності Рахункової палати України як вищого органу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) висвітлені у дисертаційному дослідженні О.С. Койчевої. У роботі, дослідниця визначила правову природу Рахункової палати, її місце у системі органів фінансового контролю та запропонувала модель побудови системи державного фінансового контролю з чітким розмежуванням повноважень різних контролюючих органів (Койчева, 2016). Н.І. Обушна дослідила особливості інституціоналізації Рахункової палати в Україні, простежила еволюцію її повноважень та визначила проблеми реалізації контрольної функції у сучасних умовах (Обушна, 2019). В.О. Пожар проаналізував міжнародний досвід діяльності вищих органів аудиту та обґрунтував можливості його імплементації у вітчизняну практику (Пожар, 2020).

І.С. Микитюк дослідив специфіку державного фінансового контролю саме у бюджетній сфері, визначив його мету, завдання та напрями діяльності контролюючих органів, провів аналіз порушень бюджетного законодавства та окреслив перспективи розвитку контролю (Микитюк, 2018). Л.П. Медвідь з'ясувала зміст та характеристику парламентського контролю за додержанням прав та свобод людини і громадянина, в тому числі військовослужбовців, визначивши роль Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у системі парламентського контролю (Медвідь, 2022).

І.В. Басанцов визначив стратегічні шляхи розвитку внутрішньодержавних систем

фінансового контролю та досліджував питання координації між різними органами державного фінансового контролю, усунення дублювання повноважень та підвищення ефективності контрольних операцій (Басанцов, 2011). Є.В. Калюга дослідив фінансово-господарський контроль у системі управління підприємствами та організаціями (Калюга, 2002).

Водночас, комплексних досліджень системи зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України в умовах воєнного стану з урахуванням скасування Господарського кодексу України та переходу до регулювання Цивільним кодексом України і спеціального законодавства проведено не було. Відсутні також дослідження, які б системно аналізували взаємодію всіх органів зовнішнього контролю (Рахункової палати, Державної аудиторської служби, парламентських структур, громадських організацій та міжнародних контролюючих органів) у контексті специфіки воєнного стану. Це зумовлює актуальність та наукову новизну цього дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі системи зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України в умовах воєнного стану, визначенні правових основ діяльності контролюючих органів та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України базується на Конституції України (Конституція України, 1996), Бюджетному кодексі України (Бюджетний кодекс України, 2010), Законах України «Про Рахункову палату» (Закон України № 576-VIII, 2015), «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (Закон України № 2939-XII, 1993), «Про Збройні Сили України» (Закон України № 1934-XII, 1991) та інших нормативно-правових актах.

З 28 серпня 2025 року відбулися фундаментальні зміни у правовому регулюванні господарських відносин. Господарський кодекс України втратив чинність на підставі Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» (Закон України № 4196-IX, 2025).

Ця зміна не вплинула на повноваження органів зовнішнього контролю, оскільки їх компетенція визначається спеціальними законами та Бюджетним кодексом України. Водночас, вона змінила понятійний апарат та правову кваліфікацію господарських операцій, що потребує адаптації методологічних підходів до здійснення контролю.

В умовах воєнного стану особливості здійснення державного фінансового контролю визначаються Постановою Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 561 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» (Кабінет Міністрів України, 2022). Цим нормативним актом встановлено специфічний режим проведення контрольних заходів з урахуванням безпекових ризиків та необхідності забезпечення функціонування системи оборони.

Рахункова палата України є вищим органом державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), що здійснює контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Відповідно до статті 98 Конституції України (Конституція України, 1996) та статті 1 Закону України «Про Рахункову палату» (Закон України № 576-VIII, 2015), Рахункова палата є організаційно, функціонально, політично та фінансово незалежною. Як визначила О.С. Койчева, Рахункова палата є органом спеціальної конституційної компетенції, повноваження якого є похідними від повноважень Верховної Ради України, але мають самостійний характер (Койчева, 2016).

Принципове значення має положення частини 6 статті 3 Закону України «Про Рахункову палату» в редакції Закону № 4042-IX від 30 жовтня 2024 року, згідно з яким повноваження Рахункової палати не можуть бути припинені чи обмежені у разі введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях. Це положення гарантує безперервність зовнішнього контролю навіть в складних умовах.

Особливістю діяльності Рахункової палати в умовах воєнного стану є необхідність збалансування вимог прозорості та підзвітності з вимогами безпеки та збереження державної таємниці. Н.І. Обушна підкреслює, що інституційна незалежність Рахункової палати гарантується конституційними нормами і не може бути обмежена навіть в умовах воєнного стану, що відповідає міжнародним стандартам діяльності вищих органів аудиту (Обушна, 2019). Результати контрольних заходів, що містять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у повному обсязі, проте основні висновки та рекомендації доводяться до Верховної Ради України та Президента України.

Державна аудиторська служба України (далі – ДАСУ) здійснює державний фінансовий контроль за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна. Як обґрунтовано у працях Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатий державний фінансовий контроль спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності у процесі використання державних активів та бюджетних коштів (Гуцаленко, Дерій, та Коцупатрий, 2011).

В умовах воєнного стану діяльність ДАСУ регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 561 (Кабінет Міністрів України, 2022), якою встановлено особливості здійснення державного фінансового контролю. Відповідно до цього документа, ДАСУ здійснює заходи державного фінансового контролю за умови реального функціонування об'єктів контролю та можливості забезпечення збереження життя і здоров'я працівників.

ДАСУ має право проводити ревізії та перевірки використання коштів державного бюджету, виділених на потреби Збройних Сил України, у тій частині діяльності підприємств та організацій, яка стосується використання бюджетних коштів. І.С. Микитюк наголошує, що ефективність державного фінансового контролю у бюджетній сфері залежить від своєчасності виявлення порушень та адекватності застосованих санкцій (Микитюк, 2018). При виявленні порушень ДАСУ складає протоколи про адміністративні правопорушення та надає керівникам підконтрольних установ обов'язкові до виконання приписи щодо усунення виявлених порушень.

Відповідно до статті 85 Конституції України, Верховну Раду України наділено широкими повноваженнями у сфері контролю за діяльністю Збройних Сил України. Як обґрунтовано у дослідженнях М.І. Мельника, парламентський контроль є особливою функцією представницького органу, спрямованою на забезпечення законності та ефективності діяльності органів виконавчої влади у сфері оборони (Мельник, 2015). Парламент визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики, засади національної безпеки, затверджує загальну структуру, чисельність, визначає функції Збройних Сил України та інших військових формувань.

В умовах воєнного стану значна частина інформації про діяльність Збройних Сил України та використання бюджетних коштів є секретною, що обмежує можливості публічного парламентського контролю. Водночас, як зазначає Ю.С. Вичалківська, члени профільного комітету Верховної Ради України мають доступ до інформації з грифом «Для службового користування» та можуть здійснювати контроль у закритому режимі, що відповідає міжнародній практиці парламентського нагляду за сектором безпеки і

оборони (Вичалківська, 2015).

Хоча внутрішній контроль не є зовнішнім контролем за своєю природою, його результати мають важливе значення для органів зовнішнього контролю та громадськості. Департамент внутрішнього аудиту Міністерства оборони України здійснює незалежну та об'єктивну оцінку систем управління, внутрішнього контролю та управління ризиками з метою запобігання незаконному, неефективному та нерезультативному використанню ресурсів.

Порядок організації діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства оборони України затверджено наказом Міністра оборони України від 15 грудня 2020 року № 475 (Міністерства оборони України, 2020). Департамент внутрішнього аудиту підпорядковується Міністру оборони України та координує діяльність підрозділів внутрішнього аудиту в установах, що належать до сфери управління Міністерства оборони України.

У травні 2024 року при Міністерстві оборони України створено Аудиторський комітет (Міністерства оборони України, 2024) – консультативно-дорадчий орган, до складу якого входять сертифіковані внутрішні аудитори з держав-членів НАТО та України. Комітет надає незалежні рекомендації щодо підвищення ефективності системи внутрішнього контролю та управління ризиками.

Результати внутрішнього аудиту використовуються органами зовнішнього контролю при плануванні та проведенні власних контрольних заходів, що забезпечує координацію контрольної діяльності та уникнення дублювання.

Стаття 9 Закону України «Про Збройні Сили України» (Закон України № 1934-XII, 1991) встановлює, що Збройні Сили України здійснюють свою діяльність на принципах гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю з боку суспільства. Закон України «Про національну безпеку України» (Закон України № 2469-VIII, 2018) визначає правові та організаційні засади здійснення такого контролю.

Особливістю громадського контролю в умовах воєнного стану є обмеження доступу до інформації, що становить державну таємницю або може завдати шкоди національній безпеці. Водночас, інформація про загальні обсяги фінансування, основні напрями використання коштів, результати публічних закупівель (за винятком закупівель, інформація про які не підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства) залишається доступною для громадськості.

Громадська антикорупційна рада при Міністерстві оборони України, сформована у 2023 році, стала дієвим механізмом громадського контролю. Рада проводить незалежний моніторинг закупівельних процедур, надає висновки щодо ризиків корупції та неефективного використання бюджетних коштів.

В умовах надання Україні значної міжнародної військової та фінансової допомоги важливу роль відіграє міжнародний контроль з боку країн-донорів та міжнародних організацій. Такий контроль здійснюється на підставі міжнародних договорів та угод про надання допомоги.

Аналіз чинного законодавства та практики його застосування дозволяє виявити низку проблемних аспектів. По-перше, існує певне дублювання повноважень Рахункової палати України та ДАСУ щодо контролю за публічними закупівлями та використанням бюджетних коштів, на що вказували у своїх дослідженнях І.В. Басанцов (Басанцов, 2011) та інші науковці. Це призводить до додаткового навантаження на підконтрольні установи та неефективного використання ресурсів контролюючих органів. По-друге, відсутня єдина інформаційна система обліку результатів контрольних заходів, що ускладнює координацію між органами контролю та моніторинг виконання рекомендацій за результатами перевірок. По-третє, скасування Господарського кодексу України створило

перехідний період, протягом якого необхідна адаптація методологічних підходів до контролю господарських операцій з урахуванням нових положень Цивільного кодексу України. По-четверте, в умовах воєнного стану обмеження доступу до інформації, хоча й виправдане з точки зору безпеки, створює ризики зниження ефективності контролю та можливості зловживань. По-п'яте, недостатньо врегульовано механізм взаємодії між органами внутрішнього та зовнішнього контролю, що знижує ефективність використання результатів внутрішнього аудиту. Як обґрунтовує Є.В. Калюга, інтеграція систем внутрішнього та зовнішнього контролю є необхідною умовою підвищення ефективності фінансово-господарського контролю (Калюга, 2002).

Висновки. Система зовнішнього контролю за господарськими операціями Збройних Сил України в умовах воєнного стану є багаторівневою та включає державний зовнішній фінансовий контроль, здійснюваний Рахунковою палатою України, державний фінансовий контроль Державної аудиторської служби України, парламентський контроль Верховної Ради України, громадський контроль та міжнародний контроль.

В умовах воєнного стану повноваження органів зовнішнього контролю не припиняються і не обмежуються, що гарантує безперервність контролю за використанням бюджетних коштів навіть в складних умовах. Водночас, специфіка воєнного стану зумовлює необхідність дотримання балансу між вимогами прозорості та підзвітності і вимогами національної безпеки.

Для вдосконалення системи зовнішнього контролю необхідно: забезпечити чітке розмежування повноважень Рахункової палати України та Державної аудиторської служби України; створити єдину інформаційну систему обліку результатів контрольних заходів; адаптувати методологію контролю до змін законодавства, пов'язаних зі скасуванням Господарського кодексу України; врегулювати механізми взаємодії органів внутрішнього та зовнішнього контролю; посилити координацію з міжнародними контролюючими органами.

Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення міжнародного досвіду організації контролю за оборонними витратами в умовах збройних конфліктів, розробка пропозицій щодо вдосконалення механізмів громадського контролю у сфері оборони, дослідження правових аспектів міжнародного контролю за використанням військової допомоги.

Бібліографічний список

- Басанцов, І.В., 2011. Стратегічні напрями розвитку системи державного фінансового контролю. *Механізм регулювання економіки* [онлайн] 1, с.164-171. Доступно: <https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_12/IV_BASANTSOVStrategic_Directions_of_State_Financial_Control_System_Development.pdf>
- Бюджетний кодекс України № 2456-VI, 2010. *Верховна Рада України*, [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>>
- Вичалківська, Ю.С., 2015. Удосконалення механізмів парламентського контролю над сектором безпеки і оборони України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, [онлайн] 10. Доступно: <<http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1143>>
- Гуцаленко, Л.В., Дерій, В.А. та Коцупатрій, М.М., 2011. *Державний фінансовий контроль*. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури.
- Закон України Про Збройні Сили України № 1934-XII, 1991. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>>
- Закон України Про національну безпеку України № 2469-VIII, 2018. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>>

- Закон України Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні № 2939-ХІІ, 1993. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>>
- Закон України Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб № 4196-ІХ, 2025. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20>>.
- Закон України Про Рахункову палату № 576-VІІІ, 2015. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>>
- Калюга, Є.В., 2002. *Фінансово-господарський контроль у системі управління*. Київ: Ельга, Ніка-Центр.
- Койчева, О.С., 2016. *Рахункова палата як суб'єкт фінансового контролю*. Кандидат юридичних наук. Дисертація. Одеська національна юридична академія. [онлайн] Доступно: <<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6067>>
- Конституція України № 254к/96-ВР, 1996. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>>
- Медвідь, Л.П., 2022. Зміст та характеристика парламентського контролю за додержанням прав та свобод людини і громадянина, в тому числі військовослужбовців. *Аналітично-порівняльне правознавство*, [онлайн] 3, с.65-72. DOI:10.24144/2788-6018.2022.03.11.
- Мельник, М.І., 2015. Парламентський контроль у сфері національної безпеки і оборони: теоретико-правовий аспект. *Вісник Національної академії правових наук України*, [онлайн] 2(81), с.64-75. Доступно: <<http://visnyk.kh.ua/uk/article/parlamentskiy-kontrol-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeki-i-oboroni-teoretiko-pravoviy-aspekt>>
- Микитюк, І.С., 2018. Державний фінансовий контроль у бюджетній сфері. *Світ фінансів*, [онлайн] 1(54), с.146-157. Доступно: <<http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1089>>
- Міністерства оборони України, 2024. Наказ Про затвердження Положення про Аудиторський комітет Міністерства оборони України № 313, 2024. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0000-24>>.
- Міністерства оборони України, 2020. Наказ Про організацію діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства оборони України № 475, 2020. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-21>>
- Обушна, Н.І., 2019. Особливості інституціоналізації Рахункової палати в Україні як вищого органу аудиту. *Державне управління та місцеве самоврядування*, [онлайн] 2(41), с.61-69. Доступно: <[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/9.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/9.pdf)>.
- Пожар, В.О., 2020. Зарубіжний досвід функціонування вищих органів фінансового контролю та можливості його застосування в Україні. *Економічний простір*, [онлайн] 154, с.88-93. Доступно: <<http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/530>>.
- Кабінет Міністрів України, 2022. Постанова. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану № 561, 2022. *Верховна Рада України*. [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF>>
- Шевчук, О.Є. та Дрозд, І.К., 2007. *Державний фінансовий контроль*. Київ: ТОВ «Імекс-ЛТД».

References

- Basantsov, I.V., 2011. Stratehichni napriamy rozvytku systemy derzhavnoho finansovoho kontroliu [Strategic directions of development of the state financial control system]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, [online] 1, pp.164-171. Available at: <https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_12/IV_BASANTSOVStrategic_Directions_of_State_Financial_Control_System_Development.pdf> (in Ukrainian)
- Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine] No.2456-VI, 2010. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>> (in Ukrainian)
- Hutsalenko, L.V., Derii, V.A. and Kotsupatryi, M.M., 2011. *Derzhavnyi finansovyi kontrol* [State financial control]. 2nd ed. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)
- Kaliuha, Ye.V., 2002. *Finansovo-hospodarskyi kontrol u systemi upravlinnia* [Financial and economic control in the management system]. Kyiv: Elha, Nika-Tsentr. (in Ukrainian)
- Koicheva, O.S., 2016. *Rakhunkova palata yak subiekt finansovoho kontroliu* [The Accounting Chamber as a subject of financial control]. PhD Dissertation. Odeska natsionalna yurydychna akademiia. [online] Available at: <<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6067>> (in Ukrainian)
- Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] No. 254k/96-VR, 1996. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (in Ukrainian)
- Medvid, L.P., 2022. Zmist ta kharakterystyka parlamentskoho kontroliu za doderzhanniam prav ta svobod liudyny i hromadianyna, v tomu chisli viiskovosluzhbovtsiv [Content and characteristics of parliamentary control over the observance of human and civil rights and freedoms, including military personnel]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, [online] 3, pp.65-72. DOI:10.24144/2788-6018.2022.03.11. (in Ukrainian)
- Melnyk, M.I., 2015. Parlamentskyi kontrol u sferi natsionalnoi bezpeky i oborony: teoretyko-pravovyi aspekt [Parliamentary control in the field of national security and defense: theoretical and legal aspect]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, [online] 2(81), pp.64-75. Available at: <<http://visnyk.kh.ua/uk/article/parlamentskiy-kontrol-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeki-i-oboroni-teoretiko-pravoviy-aspekt>> (in Ukrainian)
- Mykytiuk, I.S., 2018. Derzhavnyi finansovyi kontrol u biudzhetsnii sferi [State financial control in the budget sphere]. *Svit finansiv*, [online] 1(54), pp.146-157. Available at: <<http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1089>> (in Ukrainian)
- Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy Pro orhanizatsiiu diialnosti z vnutrishnyoho audytu v systemi Ministerstva oborony Ukrainy [Order of the Ministry of Defense of Ukraine on the organization of internal audit activities in the system of the Ministry of Defense of Ukraine] No. 475, 2020. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-21>> (in Ukrainian)
- Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Audytorskyi komitet Ministerstva oborony Ukrainy [Order of the Ministry of Defense of Ukraine on approval of the Regulation on the Audit Committee of the Ministry of Defense of Ukraine] No. 313, 2024. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0000-24>> (in Ukrainian)
- Obushna, N.I., 2019. Osoblyvosti instytutsionalizatsii Rakhunkovoi palaty v Ukraini yak vyshchoho orhanu audytu [Features of the institutionalization of the Accounting Chamber in Ukraine as the supreme audit institution]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, [online] 2(41), pp.61-69. Available at: <[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/9.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/9.pdf)> (in Ukrainian)

- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Deiaki pytannia zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v umovakh voiennoho stanu [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some issues of state financial control under martial law] No. 561, 2022. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF>> (in Ukrainian)
- Pozhar, V.O., 2020. Zarubizhnyi dosvid funktsionuvannia vyshchych orhaniv finansovoho kontroliu ta mozhyvosti yoho zastosuvannia v Ukraini [Foreign experience of functioning of supreme financial control bodies and possibilities of its application in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, [online] 154, pp.88-93. Available at: <<http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/530>> (in Ukrainian)
- Shevchuk, O.Ye. and Drozd, I.K., 2007. *Derzhavnyi finansovyi kontrol* [State financial control]. Kyiv: TOV «Imeks-LTD». (in Ukrainian)
- Vychalkivska, Yu.S., 2015. Udoskonalennia mekhanizmiv parlamentskoho kontroliu nad sektorom bezpeky i oborony Ukrainy [Improvement of mechanisms of parliamentary control over the security and defense sector of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, [online] 10. Available at: <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1143>> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [Law of Ukraine On National Security of Ukraine] № 2469-VIII, 2018. *Verkhovna Rada of Ukraine* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [Law of Ukraine on the basic principles of state financial control in Ukraine] No. 2939-XII, 1993. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro osoblyvosti rehuliuвання diialnosti yurydychnykh osib okremykh orhanizatsiino-pravovykh form u perekhidnyi period ta obiednan yurydychnykh osib [Law of Ukraine on the peculiarities of regulating the activities of legal entities of certain organizational and legal forms in the transitional period and associations of legal entities] No. 4196-IX, 2025. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20>> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro Rakhunkovu palatu [Law of Ukraine on the Accounting Chamber] No. 576-VIII, 2015. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>> (in Ukrainian)
- Zakon Ukrainy Pro Zbroini Syly Ukrainy [Law of Ukraine on the Armed Forces of Ukraine] No. 1934-XII, 1991. *Verkhovna Rada of Ukraine*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>> (in Ukrainian)

Protsiuk T.

EXTERNAL CONTROL OF ECONOMIC OPERATIONS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The article comprehensively investigates the system of external control over the economic operations of the Armed Forces of Ukraine under martial law. Particular attention is paid to the analysis of the regulatory and legal framework of control mechanisms following the repeal of the Economic Code of Ukraine on August 28, 2025, and the transition of the regulation of economic relations to the sphere of the Civil Code of Ukraine and relevant special legislation.

The author systematizes the types of external control, defines their legal foundations, and outlines the specifics of their application under the special legal regime. The powers of the Accounting Chamber of Ukraine as the supreme body of state external financial control, the peculiarities of the State Audit Service of Ukraine's activities under martial law, the specifics of parliamentary control by the Verkhovna Rada of Ukraine, and the role of public oversight in ensuring the transparency of the use of budget funds are examined. The mechanisms of international oversight by donor countries and international organizations are analyzed. Special attention is given to legal conflicts and gaps in the regulation of control mechanisms under martial law. The author substantiates the necessity of improving the legislative support for coordination between different external control bodies, eliminating the duplication of their powers, and creating a unified information system for recording the results of control measures. Promising directions for further research in the field of optimizing the system of external control over economic operations during the wartime period, taking into account international experience and the requirements of Ukraine's European integration, are identified.

Key words: external control, Armed Forces of Ukraine, martial law, Accounting Chamber of Ukraine, State Audit Service of Ukraine, economic operations, economic activity in the Armed Forces of Ukraine, budget control, public oversight, Civil Code of Ukraine.

Стаття надійшла до редколегії 30.11.2025 р.